

CRNOGORCI U VOJVODINI - *Kolonizacija 1945 – 1948*

Autori Nenad Stevović i Slobodan B. Medojević. Predgovor Milenko A. Perović, izdavač Matica crnogorska, Podgorica 2010.

Višetomno izdanje *Crnogorci u Vojvodini – kolonizacija 1945 – 1948*, **Nenada Stevovića** i **Slobodana B. Medojevića**, sa predgovorom profesora **Milenka A. Perovića**, u izdanju *Matice crnogorske* na 2100 strana sačuvalo je od zaborava blizu 40 000 imena naših sunarodnika što su se odmah poslije Drugog svjetskog rata, neki dobrovoljno a drugi po direktivi, našli na spiskovima putnika u obećanu zemlju, Vojvodinu. Bio je to pokret epskih razmjera koji je odveo 10 procenata stanovništva Crne Gore, onog najvitalnijeg, u sjeverne predjele Jugoslavije, da pobjegnu od izazova vjekovnog siromaštva i pustoši koju je rat ostavio, ali i da popune ogromnu prazninu koja je tamo ostala zbog raseljavanja Njemaca i Mađara i tako osiguraju sjeverne granice nove Jugoslavije. Od ukupnog broju kolonizovanih u Vojvodinu, Crnogorci su bili na drugom mjestu, odmah poslije Srba, ali procentualno njih je najviše preseljeno imajući u vidu ukupan broj pripadnika crnogorskog naroda.

Najveći broj crnogorskih kolonista bio je iz Nikšićkog i Cetinjskog sreza, najmanje sa Primorja. Prva kompozicija sa kolonistima stigla je u Vrbas već početkom septembra 1945. Na popisu stanovništva iz 1948. udio Crnogoraca u ukupnom stanovništvu Vojvodine kretao se oko 2 procenta, dok je broj onih koji su pripadali drugim nacionalnim grupama, a došli su iz Crne Gore, teško utvrditi. Na tom prvom poratnom popisu Crnogoraca je u Vojvodini bilo oko 30500. Njihov broj je stalno rastao do 1991. kad ih ima 45 000, da bi na popisu iz 2002. u ovoj pokrajini pali na 35500.

Dvadeseti vijek je obilježio Crnu Goru dotad neviđenim stradanjima i gubicima. Veliki odliv stanovništva krajem XIX vijeka u Srbiju, obije Amerike i Tursku, nastavljen je u prvoj deceniji XX vijeka još intenzivnijim odlaskom u prekomorske zemlje. Balkanski ratovi, Prvi svjetski rat, Božićni ustanak, komitovanje i teror vlasti Crnu Goru su doveli na rub opstanka. U tom periodu nijesu birana sredstva da se Crnogorci prinude na iseljavanje u druge djelove Kraljevine SHS, posebno u Metohiju i područja prema Mađarskoj. Stratezi velikosrpske politike planirali su da Crnogorci pacifikaciju narode koji bi mogli biti problem za unitarnu državu. Namijenjena im je uloga čuvara režima koji im je sve oduzeo.

Iz drugog svjetskog rata Crna Gora je izašla sa procentualno najvećim gubicima među južnoslovenskim državama. Rasipanje stanovništva Crne Gore, prepolovljenog tokom nekoliko decenija XX vijeka, nastavljeno je nakon oslobođenja i stvaranja nove Jugoslavije preseljavanjem njenog najvitalnijeg dijela u Vojvodinu. Imena naših sunarodnika koje je zahvatio talas te kolonizacije i drugi podaci o njima, prvi put su se našla na jednom mjestu u knjigama koje su pred nama. Njih danas simbolično vraćamo domovini i njenom pamćenju, a njihovim potomcima u novoj sredini želimo da imena pionira kolonizacije i članova njihovih porodica budu temelj na kom će graditi koheziju svojih interesa i identitet.

Sad ću dati kratak pregled onoga što se nalazi u četiri sveske izdanja **Crnogorci u Vojvodini- kolonizacija 1945 – 1948**.

Tom prvi je *registar molbi boraca iz Crne Gore za seobu u Vojvodinu*. Ima ih 8448. Pored imena nosioca kolonizacije upisan je i broj članova njegove porodice, mjesto prebivališta i srez.

Drugi tom je *registar nosilaca kolonizacije* koji su dobili odobrenje za preseljenje. Ima ukupno 9453 imena. On obuhvata sve koloniste iz Crne Gore nezavisno od

etničkog porijekla. Razlika u broju između prvog i drugog spiska, molbi i rješenja, iznosi više od hiljadu. To se da objasniti kolonizacijom mnogih po direktivi vlasti i cijepanjem mnogoljudnih porodica na dva dijela. U oba toma označeni su oni koji su odustali od seobe.

Treći, najobimniji, tom u dvije sveske sadrži spisak crnogorskih kolonista i članova njihovih porodica (ovđe se prvi put javljaju) po mjestima kolonizacije, sa tačnim adresama, dodijeljenom imovinom (kuća, pomoćne zgrade, okućnica, zemlja, voćnjaci i vinogradi, površina dodijeljene zemlje itd).

U ovom tomu osnovni kriterijum je etničko porijeklo kolonista, pa su se ovđe pored onih iz Crne Gore našli i sunarodnici doseljeni iz svih krajeva Jugoslavije: sa juga i istoka Srbije, Kosova i Metohije, Makedonije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Na kraju svakog toma autori su sačinili registre prezimena kolonista. Za porodice ili pojedince koji su se vratili ili odselili, upisan je adekvatan znak. Tamo će je materijal bio uništen ili nečitak ostavili su samo podatke koje su mogli dešifrovati, kao i mogućnost da se to dopuni ukoliko od njihovih potomaka ili nekog drugog dobiju adekvatne informacije.

Kad su uporedili svoje nalaze sa onima kojima je dosad operisala nauka, videli su veliku razliku: Crnogorci su kolonizovani u 14 naselja više nego što se dosad navodilo u literaturi, u čak 48 od ukupno 59 naselja kolonizovan je veći broj od onog koji je dosad uziman kao relevantan. Autori su u uvodu dali i tabelarni prikaz broja kolonističkih porodica i kolonista po naseljima, podijeljene na one došle iz Crne Gore i one iz drugih djelova FNR Jugoslavije. U Vojvodinu je tada naseljeno ukupno 6681 crnogorska familija, od čega 6043 iz matične domovine i 638 iz drugih djelova Jugoslavije. To je ukupno bilo 38 450 Crnogoraca, od čega 34 345 iz

Crne Gore i 4013 iz drugih republika. Ovi podaci odnose na etničke Crnogorce, a ne i na druge nacionalne grupe.

Tačna je opaska autora da ovim radom *crnogorski iseljenici prvi put predstavljaju sebe kroz pouzdanu i autentičnu arhivsku građu*. Dajemo zasluženno priznanje pregnuću, znanju i velikom trudu autora i brojnoj ekipi njihovih saradnika iz svih mjesta Vojvodine đe žive Crnogorci. Mnogi naši sunarodnici će ovđe naći korjene i dokaz svoje pripadnosti crnogorskom nacionalnom biću i oslonac samopouzdanja, a naučnici svih profila imaće temelj za svoja istraživanja.

Konačno, uključivši se u realizaciju ovog projekta i omogućivši njegovo objavljivanje i dajući ga na uvid i korist svim zainteresovanim, **Matica crnogorska** je ambiciozno počela realizaciju jednog od svojih strateških ciljeva: objavljivanje arhivske građe i sređivanje podataka o našim iseljenicima širom svijeta. Crna Gora nikad nije imala dovoljno snage da ih istinski vrati u svoju memoriju, sušinski poveže sa svojim bićem i interesom i osnaži svoj i njihov identitet. Na tome danas mi u matičnoj domovini moramo osmišljeno raditi i, umjesto mitske Amerike i Vojvodine, napraviti obećanu zemlju u Crnoj Gori.

Novica Samardžić

Podgorica 31. Mart 2011.